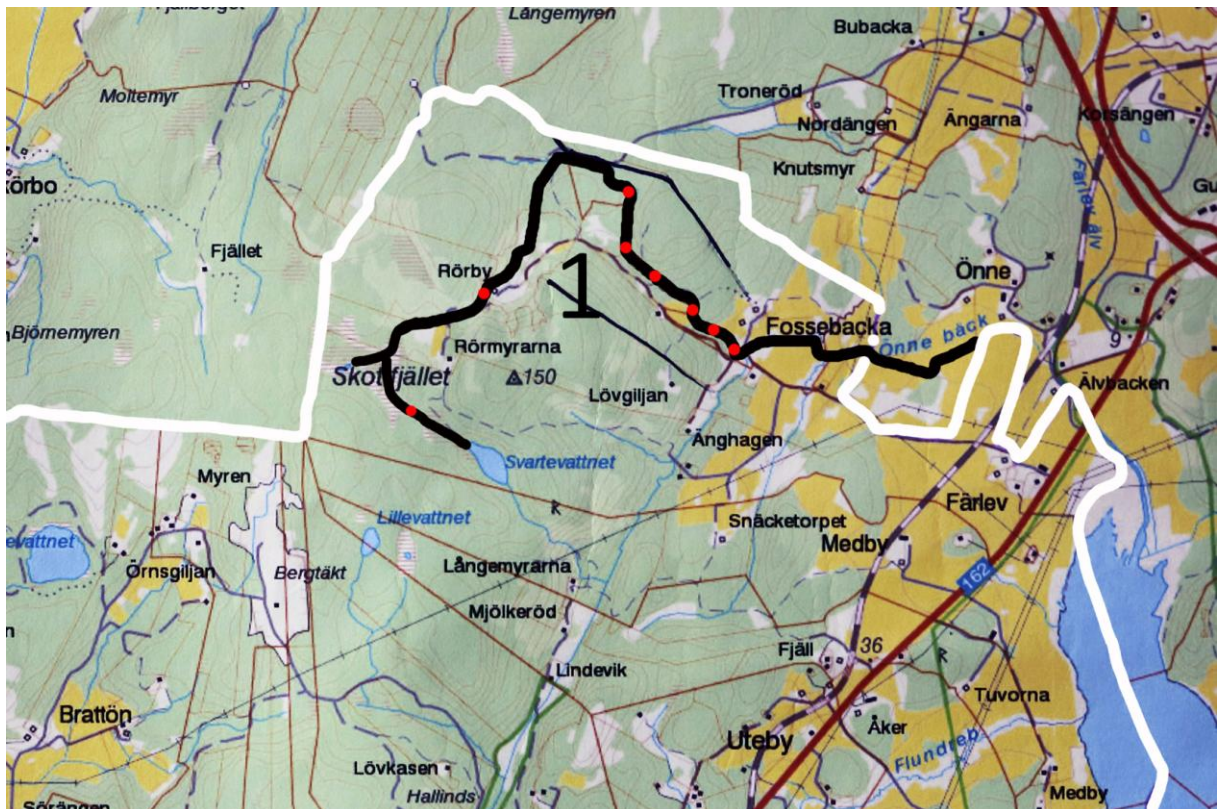

Bohusläns län

Kvarnarna vid Fossebacka

Av Sven Rydstrand

Ur LP 1975-01-16

Vid gården Fossebacka i Bro socken fanns under gångna tider ett av de största kvarnfallen i trakten. Här fanns redan på 1500 talet flera kvarnar. År 1720 upp ges att det fanns sex kvarnar i bäcken, som utgör gräns mot Ferlefs gård, dit tre av kvarnarna hörde. Samma år blev det bråk om kvarnarna, och vid tinget på Mellby den 10 oktober får man följande upplysningar av protokollet:

Korporal Strandfogel med Anders Rasmusson och Anders Olufsson i Fossebacka ställde sig nu inför rätten angående ett kvarnestöd i bäcken emellan Fossebacka och Ferlef, som skall göra skillnad emellan de fyra kronohemmanen Ferlef och det halva skattehemmet

Fossebacka. Härvid andrager korporalen att de trenne Ferlefs-gårdar hava vardera sin egen kvarn, men det fjärde, som är anslaget till korporalsbostället, har ej någon kvarn.

Däremot skola Fossebackas åbor hava tre kvarnar, varav de tvenne kvarnehusen står på Ferlefs grund och sida men den tredje på Fossebackas ägor. Den ena av de tvenne som står på Ferlefs sida leja Fossebackas åbor i bort till Önna gård, som korporalen påstår måtte bliva hans boställe tillagt.

Fall och kvarnstenar vid Kvarn 4 Fossebacka, 2019

Elof Ohlsson Fossebacka

Svaranderna påstår, att som de äga halva delen i bäcken, så förmäna de sig få hava så många kvarnastöd däruti som Ferlefsborna. Mera har parterna emot varandra anfört vid syningskommissionen, som hölls den 1 näst förlidne september.

Kronobefattningsmannen Hans Gråa andrager å ämbetets vägnar, att som ingen kvarn är anslagen vid korporalbostället den som förr därtill legat är både otjänlig och obebyggd varemot Fossebacka, som nu är allenast ett halvt skattehemman, äger trenne kvarnastöd, som dock står på Ferlefs grund, ty för menar han att rusthållet må bliva tillagt ett av dessa som står på Ferlefs grund och sida, helst det av första begynnelsen allenast ett frivilligt samtycke varit att Fossebackas åbor fått rätt att sätta kvarnastödet på deras grund, vilket nu icke kan ge dem någon rätt längre att behålla det, när de själva i Ferlef begära att få begagna det.

Parterna kommo inför rätten således överens att Anders Rasmusson och Anders Olufsson i Fossebacka avstår från Tollefossen och det kvarnastödet till korporalstället, där kvarnehuset är satt uppå Ferlefs sida. Vare mot Fossebackas åbor får behålla nu som förr det kvarnastödet som ligger ovanför Trollefossen och likaså står på Ferlefs grund samt nyttja och

sig till godo bruka det stödet nedanföre, som till förra korporalsbostället legat, såvida icke någon annan lider därav förfång och hinder vid sina kvarnefall, antingen ovan eller nedanförfossen. Såsom genom en husesyn korporalen är till kvarnebyggnad anslaget åtta daler silvermynt, för vilket han ännu icke har byggt, så avstår korporalen hälften därav eller fyra daler till Fossebacka. Däremot betala Fossebackaborna allena de omkostnader som vid synen gjorda och använda äro, bestigande sig till en summa av 14 daler silvermynt, varmed de å båda sidor voro förnöjda".

Men kvarnarna på Fossebacka oroade innehavaren av Brålandas kvarn i Foss socken, och vid nästa ting på Mellby den 13 februari 1721 besvärade han sig över Fossebackaborna, därför att de för tull och penningar tillåta allmogen så i Håby socken som på Stångenäset och annorstädes att antaga mäld på deras kvarnar varigenom Brålandas kvarn till tullen mycket kommer att lida".

Det var översten T Casper Weinholts, som klagade, ty han hade tullen från Brålands kvarn som lön. Därefter förbjöds Fossebackaborna att mala för andra än sig själva.

Kvarnarna vid Fossebacka är nu sedan länge borta, men kvar ligger ruinerna efter kvarnhusen, och ännu brusar Trollefossen. Det kan kanske vara motiverat att påpeka, att alla sådana kvarnruiner räknas till de fasta fornlämningarna och är sålunda fridlysta enligt lag. Det är således brottligt att därifrån bortföra sten och annat. Särskilt bör de vackert huggna runda kvarnstenarna få ligga kvar på sina ursprungliga platser och inte bortföras till trädgårdarna som bord, vilket ofta sker.